ולימא ליה דאמר "לכשתלד"? רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא אף "לכשתלד" לא קנה, דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה, לכשתלד קנה, ורב הונא אמר אף לכשתלד לא קנה, ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה קנה, אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר, החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו החזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה ואי סלקא דעתך עובר לא קני למה להו אהדורי בשניה הא אחזיקו להו חדא זימנא, אמר אביי ירושה הבאה מאיליה שאני. רבא אמר שאני התם דרפוי מרפיאן בידייהו מעיקרא, מאי בינייהו? איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת, תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין, עובר לא, הא אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא, מאי טעמא?

דהוא

ולימא(א). רב הונא מתני' דאמר "אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה" "לכשתלד" דלא זכי ליה כלום עד שיוולד ואין זה מזכה לעובר' דאמרינן לעיל דלא קנה, ומשני רב הונא דאמר "איני יודע מי שנאה" ולא אוקמה "כשתלד" לטעמיה דאמר רב הונא אף המזכה לעובר בכה"ג דאמר "לכשתלד" כלומר "נכסיי להאי דמיעברא לכשיולד" לא קנה דכיון דבשעת הקנאה עובר הוא ואינו יכול לזכות. לא יקנה לכשיולד ע"י אמירה דאמר "לכשתלד": **לכשתלד קנה.** אע"ג דפליג ר"נ בהמוכר פירות דקל לחבירו דאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא גבי עובר מודי דחשיב ליה כישנו בעולם וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם אלא שצריך לתקן לשונו ולומר "נכסיי להאי עובר לכשתלד" דאז ראוי לקנות לגמרי: **ובזבזו.** החזיקו כל איש ואיש מה שמצא בזוז איש לו: **חייב להחזיר.** כיון דאשתו מעוברת, עובר יורש הוי אלמא המזכה לעובר קנה: **או שהפילה אשתו.** וחזרו ישראל והחזיקו בנכסיו: **החזיק בשניה.** אחר שמת הבן או העובר קנה דהשתא ליכא עוד שום יורש: **בראשונה לא קנה.** דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר ואע"ג דסוף סוף מת העובר בבטן ולא יצא לאויר העולם, כיורש גמור חשיב ליה ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה אלמא עובר יורש כרב ששת: **ורבא אמר.** לעולם אימא לך לא(א) שנא המזכה לעובר לא(ב) שנא ירושה הבאה מאיליה לא קנה כלל ושאני התם גבי המחזיק בראשונה, האי דלא קנה לאו משום עובר הוא דהא אין עובר יורש, אלא מעיקרא כשהחזיקו רפויי מרפיין בידייהו כשמת הגר ובזבזו נכסיו והחזיקו לא נתכוונו להחזיק לגמרי דהא מספקא להו(א) אם יש לו יורשין אם לאו כמו שהוכיח סופו על תחלתו ששמעו לבסוף שהיה לו בן או(ב) אשתו מעוברת ושמא לא תפיל ולכך לא הויא חזקתו חזקה אא"כ חזרו והחזיקו אחר מיתת הבן והעובר, ולעולם אימא לך עובר אינו יורש וגם המזכה לו לא קנה: **מאי בינייהו.** בין לאביי בין לרבא, חזקה ראשונה לאו כלום היא, מה לי משום דעובר יורש לאביי מה לי משום דרפויי מרפיא לרבא, מאי נפקא לן מינה: **איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואח"כ מת.** לשונות רבים שמעתי ולא ישרו בעיני אמנם כן צריך לפרש היכא בינייהו בין אביי לרבא בכה"ג גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והחזיקו ואח"כ שמעו שאשתו מעוברת ושמעו אחרי כן שמת העובר ועדיין היו מוחזקין אע"ג שהחזיקו אחר ששמעו בו שמת ולא היה מת כששמעו אלא אח"כ מת לאביי דאמר עובר יורש משום דהויא ירושה הבאה מאיליה, המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו אלא מחזיקי אחר מיתהו לרבא דאמר טעמא ברפויי, המחזיקים ראשונה ששמעו בו שמת הויא חזקתן חזקה ואע"פ שנודע לבסוף שעדיין לא מת מ"מ לא מרפיא בידיהם כיון ששמעו בו שמת והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה לירש דלרבא אינו יורש עד שיצא לאויר ג) והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר לא הוי חזקתן חזקה כן נראה בעיני ועיקר: לשון הגרה היכא בינייהו ששמעו בו שמת העובר ואח"כ החזיקו והוא לא מת אלא אח"כ מת ובאו אחרים להחזיק לרבא חזקתו ראשונה לא מרפיא שהרי שמעו שמת ונתכוונו להחזיק לגמרי וקנו דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי, ולאביי אחרונים קנו: **ת"ש.** דתנן במס' נדה בפ' יוצא דופן (דף מד.) תינוק בן יום אחד מטמא בנגעים כו' עד נוחל ומנחיל ופרכינן בגמרא נוחל ממאן? מאביו, מנחיל למאן? לאחין מן האב אחין אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאביהם לירתו ומאי נפקא לן מינה בהאי תינוק אפי' כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחין: **ומשנינן אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב.** דמיניה קא ירתי כגון רחל שילדה את יוסף ומתה רחל ביום שנולד יוסף וירש את אמו שהרי בן יום אחד נוחל ואח"כ מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שהן אחיו מאביו דמיניה דיוסף ירתי ולא מרחל שהרי אינה אמם הכי איתא במסכת נדה והכא הכי הוא דפרכינן תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת ומשני א"ר ששת נוחל כו' והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום קושיא אחריתי כדפרישית לעיל ונראה בעיני דהכי גרסינן האמר רב ששת נוחל בנכסי האם כו' הלכך כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו משום הכי דייקינן דוקא בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואח"כ מתה אמו ואח"כ מת הוא והורים לאחיו מן האב אבל עובר לא אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה

להנחיל

בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת כו'. הקשה רבינו אפרים דלפרוך ליה מרישא דהך משנה דקתני רישא בפרק יוצא דופן (נדה דף מג: ושם) בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה דוקא בן יום אחד אבל עובר לא אלמא המזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת דהשתא לא מצי לשנויי כדמשני אסיפא ועוד קשה לר"י על ההיא דיוצא דופן דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפי' עובר נמי פוסל ואמר רב ששת הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן ד)אחד מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין אבל עובר לא ולמה לי לאוקמי ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה דוקא בן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר' יוסי כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה (דף סז. ושם) ונראה לר"י דסבר רב ששת דלרבנן דר' יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדחייש רבי יוסי ולהכי אוקי התם בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פוסל עובר אע"ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוטא דזכרים כדפרישית אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה דסבר שמואל דלרבנן לית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו' ולא דחי הך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפרישית ואם תאמר לעיל דאמר החזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלסוף הפילה דהא בפרק אלמנה (שם דף סז. ושם) אמרינן דזכרים הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים וי"ל דההם תלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. תימה דמה עלה על דעת המקשה דהא ע"כ צריך לומר כדמשני רב ששת נוחל בנכסי האם דאי לאו הכי תקשה ליה דאחים אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאבוה לירתו דהכי דייק בפרק יוצא דופן וי"ל דודאי ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר אלא שהיה סובר דהיא מייתא ברישא ורב ששת משני דהוא מיית ברישא ולא הוצרך רב ששת לומר נוחל בנכסי האם אלא לפי שלא פירש המקשה מפרש לה רב ששת ובפ"ק דערכין (דף ז. ושם) דפריך לשמואל מרב ששת דאמר דהוא מיית ברישא הוה מצי למימר דשמואל סובר כמו מקשה דהכא דהיא מייתא ברישא אע"ג דשמואל סובר כרב ששת דאמר המזכה לעובר קנה לקמן בסמוך מ"מ אין צריך לתרץ כרב ששת דיכול לתרץ כמר בריה דרב יוסף שאין ממעט בחלק בכורה אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת ועוד י"ל דמעיקרא ס"ד דנוחל בנכסי האב וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו כדי להנחיל ליורשין מאביו אבל עובר לא וה"נ הוה מצי לשנויי בפרק יוצא דופן (נדה דף מד. ושם) א"נ י"ל דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף לומר שממעט בחלק בכורה בלא דרשה דוילדו לו דדוקא בן יום אחד ממעט בכורה אבל עובר לא:

דהוא

עין משפט נר מצוה

יד א טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א ועי' בהגהות מיי' פכ"ב מהל' מכירה סי' ח :

טו ב מיי' פ"ב מהלכות זכיה ומתנה הל' יח סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ערה סעיף ל :

טז ג מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין צו טור ושו"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה [וברב אלפס פרק ח דמכלתין דף ריא:] :

יז ד שם בהג"ה [וברב אלפס שם] :

רבינו גרשום

ומקשי' ואכתי לוקים ליה לסיפא בעובר ואיכא דאמר לכשתלד אשתי. כל מה שתלד יטול דמשמע לכשתלד דכבר ילדה יטול שוב יזכה בו ולא עכשיו ואמאי לא תירצה רב הונא הכי לסיפא דמתני'. ומשני רב הונא נמי סבירא ליה דאפי' אם אמר לכשתלד לא קנה כיון דהוה קנין במתנה קודם שיבא לעולם ומשום הכי אמר מתניתין איני יודע מי שנאה: מנא אמינא לה. דהמזכה לעובר לא קנה: או שאשתו מעוברת חייבין להחזיר הכל. אע"ג דאכתי לא בא עובר לאויר העולם יקנה בנכסי אביו אלמא המזכה לעובר קנה : מי שהחזיק בשניה. לאחר שאין לו בן קנה משום דנכסי הגר הרי הן כמדבר מי שהחזיק בהן זכה : אמר אביי. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא משום הכי בראשונה לא קנה דנחלה הבאה ליה לעובר מאיליה שאני דזוכה בה דיורש הוא : רבא אמר. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא אמאי החזיק בראשונה לא קנה משום דמעיקרא כשהחזיקו בהן חזקה רעועה הואי ורפוי הוה מרפי בידייהו דלא הוו ידעי אם אית ליה בן או לא להכי מי שהחזיק בשניה כשידעו ודאי שאין לו בן החזיק: מאי בינייהו. בין אביי לרבא מכדי בין למר בין למר עובר לא קנה והרוייהו סברי דמי שהחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה: איכא בינייהו. דאותם שהחזיק בשניה שמעו בו בבנו שמת והחזיק בנכסים ועדיין לא היה מת ואחר כך מת ובאו אחרים לאחר שהחזיקו אלו והפשו הנכסים קודם שמת והושב מת. אביי סבר הואיל ששמעו בו שמת אע"ג דלא מת והחזיקו בהם אחרים כיון דאחר כך מת אותה חזקה של אחרים לא הויא חזקה משום דקמאי חזקה גמורה החזיקו. א)ורבא ס"ל כיון דבשעתא שהחזיקו בהן אחרים אכתי לא מת והחזקו אחרים אע"ג דשוב מת הני בתראי קנו קמאי לא קנו משום דמעיקרא אע"ג דשמעו בו שמת כיון דלא מת חזקה רעועה היתה ורפוי היתה מרפיא בידייהו אע"ג דשוב מת קנו בתראי. ובהזקה שניה פליגי בין אביי ובין רבא אבל בחזקה ראשונה לדברי הכל חייבין להחזיר הואיל ששמעו שיש לו בן או שאשתו מעוברת: ת"ש. אי מזכה לעובר קנה אי לא קנה: תינוק בן יום אחד נוחל. ממון של אבותיו ומנחיל דהרי הוא כגדול לכל ירושתו: אבל עובר לא. אינו נוחל ומנהיל וקשיא לרב ששת. אמר לך רב ששת לעולם קנה והכא מתני' הכי מיפרשא בן יום אחד נוחל בנכסי האם להנחיל ממון לאחים מן האב דוקא כשהיה התינוק בן יום אחד שנולד בשחרית ומתה אמו בערבית דהוי חי יום אחד. אבל עובר שבמעי אמו אם מתה אמו לא אמרינן דהוא חי במעי אמו בתר מיתת אמו ונוהל את אמו להנחיל את האחין מן האב משום דעובר מיית ברישא מן אימיה :

והא

מסורת הש"ס

א) [לעיל קמא:] :
ב) ערכין ז. נדה מד. :
ג) [לאויר העולם] :
ד) [צ"ל ובן יום אחד] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולימא ליה רב הונא וכו' ולא אוקמה לכשתלד :

א) נראה דדעת רבינו דהיכא דהפילה אח"כ מודה אביי דלמפרע לא הוי בר ירושה כיון שלא הי' עומד להוולד והלכך אותם שהחזיקו בהם אז קנו :

מת הגר
החזיקו
שמעו שמעוברת
שמעו שמת העובר
ועדיין היו מוחזקין
אח"כ מת ממש